

2020 елның 11 ноябрь

13 номер

КАРАР

«2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү муниципаль программасы турында»гы 2018 елның 2 апрелдә кабул ителгән 3 номерлы карарына үзгәрешләр керту турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законнары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Жирлекләренң, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» 2015 елның 25 декабрдәге 1440 номерлы карары нигезендә, Нармонка авыл жирлеге Уставына таянып, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл жирлеге башкарма комитеты карар бирә:

1. «2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү муниципаль программасы турында»гы 2018 елның 2 апрелдә кабул ителгән 3 номерлы карарына үзгәрешләр кертергә.

2. Әлеге карарны авыл жирлегенең мәгълүмат стендларында, Лаеш муниципаль районының авыл жирлекләре бүлегендә <http://laishevo.tatarstan.ru> рәсми сайтында һәм Татарстан Республикасы <http://pravo.tatarstan.ru/> хокукый мәгълүмат рәсми порталында урнаштыру юлы белән халыкка игълан итәргә.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну үз өстемдә калдырам.

**Нармонка авыл жирлеге
башкарма комитеты житәкчесе**

Л.Д.Стерякова

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы

Нармонка авыл җирлеге Башкарма комитетының

2020 елның 27 октябрдәгә

13 номерлы карарына кушымта

«2018-2030елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлеге транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерүнең муниципаль программасы турында» 2018елның 2 апрелдәгә 3 номерлы карарга үзгәрешләр кертү хакында.

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл җирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы паспорты

I БҮЛЕК. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл җирлегенең транспорт инфраструктурасы торышы характеристикасы

1.1 Россия Федерациясенең пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасының торышын анализлау, Татарстан Республикасының пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районының торышын анализлау, Нармонка авыл җирлегенең Татарстан Республикасының пространство оешмасы структурасында торышын анализлау.

1.1.1 Россия Федерациясе пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасы торышын анализлау

1.1.2 Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районының торышын анализлау

1.1.3 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында нигезләмәне анализлау

1.2 Лаеш районы Нармонка авыл жирлегенең социаль-иқтисади характеристикасы, авыл жирлеге территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеге характеристикасы, транспорт өлкәсендә эшчәнлекне дә кертеп, транспорт сорадын бәяләү

1.3 Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасы эшчәнлеге характеристикасы һәм эш күрсәткечләре

1.4 Нармонка авыл жирлегенең юл челтәре характеристикасы, юл хәрәкәте параметрлары, тизлек, тыгызлык, транспорт чаралары агымының составы һәм интенсивлығы)

1.5 Транспорт чаралары паркы составын һәм автомобильләр дәрәжәсен анализлау, парковкалар һәм парковка урыннары белән тәмин итү

1.6 Гомуми файдаланудагы, пассажирлар агымын анализлауны да кертеп, транспорт чаралары эшенең характеристикасы,

1.7 Жәяүлеләр һәм велосипедта йөрү шартларының характеристикасы

1.8 Йөк транспорт чаралары хәрәкәте характеристикасы, коммуналь һәм юл хезмәтләре транспорт чараларының эшен бәяләү, транспорт чаралары өчен инфраструктура торышы

1.9 Юл хәрәкәте иминлеге дәрәжәсен анализлау

1.10 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә, халыкның куркынычсызлыгына һәм сәламәтлегенә тискәре йогынты дәрәжәсен бәяләү

1.11 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикасы

1.12 Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм функцияләү өчен кирәкле норматив-хокукый базаны бәяләү

1.13 Транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү

II БҮЛЕК. Нармонка авыл жирлеге территориясендә транспорт сорагы, халыкның йөреше һәм йөк ташу күләмнәренәң үзгәрүе һәм характерының үзгәрүе.

2.1 Социаль-иқътисадый үсеш фаразы

2.2 Лаеш муниципаль районының транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы

2.3 Урам-юл челтәрен үстерү фаразы

2.4 Автомобильләштерү дәрәжәсен, юл үсеше параметрларын, парковка пространствосына ихтыяжы фаразлау

2.5 Юл хәрәкәте иминлеге күрсәткечләрен фаразлау

2.6 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысын фаразлау

III БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципаль вариантлары һәм аларны транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча зур бәяләү, алга таба тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлап алу

3.1 Программаны тормышка ашыру чорында транспорт инфраструктурасының хәзерге торышын яки транспорт инфраструктурасының торышын характерлый торган күрсәткечләр

3.2 Транспорт инфраструктурасы үсешенәң принципаль вариантларын эреләндерү һәм тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлау

IV БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күләмнәрен һәм чыганақларын бәяләү

4.1 Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү

4.2 Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру буенча чаралар

4.3 Жңеңел автомобиль транспорты өчен, бердәм парковка пространствосын үстерүне дә кертеп, инфраструктураны үстерү,

4.4 Жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү

4.5 Йөк транспорты, транспорт чаралары, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше

4.6 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең юллар челтәрен үстерү

V. БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү

VI БҮЛЕК.Транспорт инфраструктурасын үстерү вариантын гамәлгә ашыруга тәкъдим ителә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларның (инвестицион проектларның) нәтижәлелеген бәяләү

VII БҮЛЕК. Институцион үзгәрешләр, транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне хокукый һәм мәгълүмати тәэмин итүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр.

**2018-2030 ЕЛЛАРГА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЛАЕШ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ НАРМОНКА АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ
ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫН КОМПЛЕКСЛЫ ҮСТЕРҮ
ПРОГРАММАСЫ ПАСПОРТЫ**

Программаның исеме	2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү муниципаль программасы (алга таба-Программа)
--------------------	---

<p>Программаны эшләү өчен нигез</p>	<p>- «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы федераль закон;</p> <p>- «Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2014 елның 29 декабрэндәге 456-ФЗ номерлы федераль закон;</p> <p>- «Жирлекләрнең, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенә 2015 елның 25 декабрэндәге 1440 номерлы карары;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл жирлегенә генераль планы»;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл жирлегенә уставы</p>
<p>Программаның муниципаль заказчысы</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл жирлегенә башкарма комитеты</p>
<p>Программаның координаторы</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы башкарма комитеты</p>
<p>Программаның төп</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының</p>

эшләүчеләре	Нармонка авыл җирлеге башкарма комитеты
Программаның максаты һәм бурычлары	<p>Программаның максаты:</p> <ul style="list-style-type: none"> - транспорт инфраструктурасы объектларын төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү буенча чаралар исемлеген, дәүләт һәм муниципаль программаларда, территорияне комплекслы социаль-икътисадый үстерү планында һәм программасында каралган чараларны да кертеп, эшләү һәм гамәлгә ашыру. <p>Программаның бурычлары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлеге халкының уңайлырак яшәү шартларын тәмин итү; - Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлегендә шәһәр төзелеше белән тигезләшкән транспорт инфраструктурасын үстерү; - халыкның һәм икътисадый эшчәнлек субъектларының транспорт инфраструктурасы объектларыннан файдалана алуын тәмин итү; - Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлегендә халыкка һәм урам-юл челтәре буенча транспорт чараларына имин йөрү шартлары тудыру;

	<p>- халыкның күчеп йөрүгә ихтыяжлары нигезендә транспорт инфраструктурасын үстерү;</p> <p>-Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлеге территориясендә икътисадый эшчәнлекне гамәлгә ашыручы юридик затларның, индивидуаль эшкуарларның халыкка, шулай ук халыкка транспорт хезмәте күрсәтүнең куркынычсызлыгын, сыйфатын һәм нәтижәләлеген тәмин итү;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Нармонка авыл җирлеге территориясендә гамәлдәге транспорт инфраструктурасының эшләвенә нәтижәләлеген арттыру.</p>
<p>Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары</p>	<p>1 этап: 2018-2022 еллар;</p> <p>2 этап: 2023-2030 еллар</p>
<p>Транспорт инфраструктурасы объектларын (чаралар төркемнәрен, ярдәмче программаларны, инвестиция проектларын) проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча планлаштырылган</p>	<p>Әлеге Программада тасвирланган чаралар транспорт чараларынан, жәяүлеләрдән файдаланучыларның уңайлылыгын һәм куркынычсызлыгын арттыруга һәм җирлекнең социаль-икътисадый хәлен яхшыртуга юнәлдерелгән.</p>

<p>чараларның (инвестиция проектларының) тулы тасвирламасы</p>	
<p>Программаны финанслау күләмнәре һәм чыганақлары</p>	<p>Программаны финанслау күләме проект-смета документациясеннән чыгып билгеләнә һәм ел саен киләсе елга бюджет формалаштырганда аныклана.</p> <p>Финанслау чыганақлары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жирлек бюджеты акчалары; - бүлеп бирелгән очракта, РФ, ТР бюджетлары акчалары; - бүлеп бирелгән очракта, Лаеш муниципаль районы бюджеты акчалары; - үзара салым акчалары; - бюджеттан тыш чыганақлар

I БҮЛЕК..Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасы торышы характеристикасы

1.1. Россия Федерациясенең пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасы торышын анализлау, Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районы торышын анализлау, Нармонка авыл жирлегенең торышын Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында анализлау

1.1.1 Россия Федерациясе пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасы хәлен анализлау.

Татарстан Республикасы Россия Федерациясе субъекты булып тора һәм Идел буе федераль округы составына керә, шулай ук Идел буе икътисадый районының бер өлеше булып тора. Республиканың административ һәм мәдәни үзәге-Казан шәһәре. Татарстан Көнчыгыш-Европа тигезлегенең көнчыгышында, ике зур елга - Идел һәм Кама кушылган урында урнашкан, Казан Мәскәүдән 797 км көнчыгышка таба урнашкан. Татарстан Республикасы 1920 елда барлыкка килә. Майданы 6783,7 мең га тәшкил итә.

Территориянең максималь озынлыгы-төнъяктан көньякка 290 км һәм көнбатыштан көнчыгышка 460 км. Чит ил дәүләтләре белән чикләр юк. Көнъякта Татарстан Республикасы Самара, Ульяновск һәм Оренбург өлкәләре, төньякта - Киров өлкәсе һәм Удмуртия Республикасы белән, төньяк-көнбатышта - Марий-эл Республикасы, көнчыгышта - Башкортстан Республикасы, көнбатышта - Чуваш Республикасы белән чиктәш.

Республика территориясендә 43 муниципаль район, 2 шәһәр округы, 39 шәһәр һәм 872 авыл жирлеге урнашкан.

Татарстан территориясе елга үзәннәре күп булган биек баскычлы тигезлектән гыйбарәт. Идел һәм Кама тигезлегенең киң үзәннәре өч өлешкә бүленгән: Идел алды, Кама алды һәм Кама арьягы. Идел алды алды 276 метр биеклектәге Идел буе калкулыгының төньяк-көнчыгыш өлешен били. Көнчыгыш Камага төньяктан Можга һәм Сарапул калкулыкларының Көнъяк өлешләре керә, ул Иж елгасы үзәне белән бүленгән. Биредә иң югары үрләр 243 метр. Татарстанда иң югары (381 м га кадәр) - Көнчыгыш Кама арьягындагы Бөгелмә калкулыгы. Иң түбән рельеф (нигездә 200 м га кадәр) Көнбатыш Кама Арьягы өчен ха Республика территориясенә 17 % тирәсе урман белән капланган, алар күбесенчә яфраклы токым агачларыннан (имән, юкә, каен, усак) торган, ылыслы токымнар нарат һәм чыршыдан тора. Татарстан территориясендә умырткалыларның 433 төре, шулай ук умырткасыз хайваннарның берничә мең төре яши.

Татарстан территориясе уртача киңлекләр климатының уртача континенталь тибы, жәен жылы һәм кышын уртача-салкын булуы белән характерлана. Иң жылы ай - июль, уртача айлык температура 18 - 20 °С территориясе буенча уртача айлык температура белән, иң салкыны -17 °С тан уртача айлык температура белән гыйнвар. Жылылык чорының озынлыгы (тотрыклы температура 0 °С тан югары) 198-209 көн эчендә, салкын температурасы 156-167 көн эчендә тирбәлә. Территория буенча явым-

төшемнәр чагыштырмача тигез бүленә, аларның еллык суммасы 460 - 540 мм тәшкил итә.

Туфраклар зур төрлелеге белән аерылып тора - төньякта һәм көнбатышта соры урман һәм күзәтчеләрдән алып республиканың көньягында кара туфракларның төрле төрләренә кадәр.

Татарстан территориясендә Идел-Кама дәүләт табигый биосфера тыюлыгы һәм "Түбән Кама" милли паркы урнашкан.

Татарстан - Россиянең икътисадый яктан иң алга киткән төбәкләренен берсе. Республика Россия Федерациясенен эре индустриаль районы үзәгендә, көнчыгышны һәм көнбатышны, илнең төньягын һәм көньягын тоташтыручы мөһим магистральләр киселешендә урнашкан..

Татарстан Республикасының бай табигать ресурслары, куәтле һәм диверсификацияләнгән сәнәгать, югары интеллектуаль потенциалы һәм квалификацияле эшче көченә ия.

Татарстан Республикасы төп макроикътисадый күрсәткечләр буенча гадәттәгечә Россия Федерациясенен алдынгы регионнары рәтенә керә.

Татарстанның тулаем региональ продукты структурасында сәнәгать өлеше - 43,2 %, төзелеш - 9,0 %, транспорт һәм элемент - 6,5 %, авыл хужалыгы - 7,5 %..

Республиканың сәнәгать профиле нефть-газ-химия комплексын (нефть чыгару, синтетик каучук, шин, полиэтилен һәм нефть эшкәртү продуктларының киң спектрны житештерү), конкурентлыкка сәләтле продукция (авыр йөк автомобильләре, вертолетлар, самолетлар һәм авиадвигательләр, компрессорлар һәм нефть-газ кудыру жайланмалары, елга

һәм диңгез суднолары, коммерцияле һәм жиңел автомобильләр гаммасы) житештерүче эре машина төзелеше предприятиеләрен, шулай ук алга киткән электр һәм радио приборлар төзүне билгели.

2018 ел нәтижәләре буенча Татарстанның сәнәгать житештерүе индексы 102 % дәрәжәсенә житте. Республиканың сәнәгать житештерүе күләме 2 трлн 818 млрд сум тәшкил итте.

2018 елның гыйнварыннан ноябренә кадәр чорда Татарстан Республикасы сәнәгать секторында эшләүчеләрнең уртача исемлек саны 336,8 мең кеше тәшкил итте. Сәүдә өлкәсендә 148,6 мең кеше эшли.

"Тулаем төбәк продуктында сәнәгать өлеше 44,6% тәшкил итә, ә сәүдә - 16,4%. Сәүдә тармагы республиканың тулаем региональ продуктына өлешкертү буенча алдынгыларның берсе булып кала һәм динамик үсеш алуы тармакларның берсе булып тора".

Татарстан Идел буе федераль округы төбәкләре арасында алдынгы урынны алып тора. Узган ел республиканың сәүдә структурасы үзгәрде. Азык-төлек товарлары өлеше 47% тан 44% ка кадәр кимеде, шул ук вакытта озак вакытлы куллану товарлары өлеше артты. Ваклап сату базарларында сату күләме үсә, хәзер бу күрсәткеч 7% ка житте. Шул ук вакытта республикада челтәр сәүдәсе башка регионнардагыга караганда көчсезрәк үсте.

1.1.2 Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районы торышына анализ.

Лайшевский районы - муниципаль район Татарстан Республикасының үзәк өлешендә. Районның мәйданы 2074 кв. км тәшкил итә. Халык саны -

43835 кеше, шуларның 56%ы - рус, 41%ы - татар, 3%ы - башка милләт вәкилләре.

Территория 2094,43 км². Төнъяктагы район Казанның республика башкаласы территориясә белән чиктәш. Районның Идел һәм Кама елгалары ярлары кушылып төнъякка таба сузылган. Административ үзәк - Лаеш шәһәре - Кама елгасы ярында урнашкан, Татарстан башкаласынан 62 чакрым ераклыкта..

Лаеш муниципаль районы чиктәш:

- төнъяк-көнчыгышта - Питрәч муниципаль районы белән,
- көнчыгышта - Балык Бистәсе муниципаль районы белән,
- көнъяк-көнчыгышта һәм көнъякта - Алексеевск һәм Спас муниципаль районнары белән,
- көнбатышта - Кама Тамагы һәм Югары Ослан муниципаль районнары белән.

Лаеш муниципаль районы территориясендә жирле үзидарә 24 муниципаль берәмлек 1 шәһәр (Лаеш) һәм 23 авыл жирлеге тарафыннан гамәлгә ашырыла. Александр, Атабай, Олы Кабан, Габишев, Державино, Егорьево, Хәерби, Кече Елга, Макаровка, Татар Янтыгы, Нармонка, Никольский, Орел, Пәрәү, Комлы-Ковал, Рождествено, Сокуры, Столбище, Урта Девятово, Татар-Сараланы, Татар-Янтыгы, Чирпы) авылларына 69 торак пункт керә (шулардан 36 авыл, 24 авыл, 8 поселок һәм 1 шәһәр).

Лаеш муниципаль районы (Югары Ослан, Зеленодольск, Питрәч, Биектау, Өтнә районнары һәм Казан шәһәре белән беррәттән) территориаль урнашу үзенчәлекләре, район икътисадының махсулашуы һәм структурасы

Казан агломерациясенен структур берәмлеге - күптармаклы сәнәгатьнең һәм энергетиканың куәтле икътисадый районы..

Лаеш муниципаль районының житештерү потенциалы нигезе эшкәртү сәнәгате, азык-төлек сәнәгате, транспорт һәм авыл хужалыгы предприятиеләре тарафыннан тәкъдим ителгән. Район предприятиеләре эшчәнлеге рациональ состав һәм структура белән югары нәтижәле сәнәгать комплексы булдыруга юнәлтелгән. Сәнәгать предприятиеләренең нәтижәле эше нигезенә предприятиеләрне реформалаштыру салынган. Идарә системасын камилләштерүгә, производство чыгымнарын киметүгә һәм предприятиеләрнең финанс хәлен яхшыртуга, инвестицион активлыкны арттыруга юнәлдерелгән.

Районның төп предприятиеләре булып «Нэфис» компанияләр төркеме предприятиеләре тора - болар: «Казан май комбинаты» ААЖ, «Казан МЭЗ» ААЖ, «Нэфис - Биопродукт» ААЖ; «Инвэнт» Компанияләр төркеме предприятиеләре: «Таткабель» ЖЧЖ, «Таттеплоизоляция» ЖЧЖ, «Инвэнт - Электро» ЖЧЖ, «Дорхан-21 гасыр Казан» ЖЧЖ, «Казан» халыкара аэропорты һәм аның территориясендә нигезлэнгән бөтен предприятиеләр, «ICL КПО ВС сәнәгать электроникасы заводы, «Ковали» нефть эшкәртү станциясе, Транснефть «Ак Барс» кошчылык комплексы.

Лаеш муниципаль районының агросәнәгать комплексы - муниципаль берәмлек икътисадының шактый өлеше. Авыл хужалыгы житештерүе район эшчәнлегендә зур роль уйный. Бүгенге көндә районның авыл хужалыгында сөт житештерү һәм алга киткән кошчылык өстенлек итә. Районның агросәнәгать комплексы составына 18 авыл хужалыгы предприятиесе керә, Лаеш агрохимсервис, УЭООС, ветлебница, ветлаборатория, орлык инспекциясе.

Гаилә терлекчелек фермаларын төзү программасы житди нәтижеләргә китерде. Бу юнәлеш авыл халкында аерым кызыксыну уятты, нәтижәдә бүген районда уңышлы эшләп киләләр.

Бүгенге көндә районда туристик-рекреацион өлкә өстенлекле юнәлешләрнең берсе. Ял итү өчен кызыклы табигать ландшафтларына (Идел, Кама һәм Мишә елгалары, яшел зона урманнары, минераль сулар чыганагы), отышлы транспорт урыны (федераль әһәмиятгәге автомобиль юлы Казан-Оренбург, аэропорт), бай тарихи потенциалга бәйле рәвештә, Лаеш муниципаль районы бүген Казан шәһәре һәм якын районнар халкының рекреация максатларында иң күп килә торган районнарның берсе булып тора. Уникаль тарихи-мәдәни һәм махсус сакланылучы табигать территорияләре булу туристлык-рекреация эшчәнлегә районында үсешнең перспективалы булуын билгели.

1.1.3 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында торышын анализлау

Нармонка авыл жирлеге составына Нармонка, Тетеево, Карадүли, Караш, Астраханка, Татар Кабаны авылы кебек торак пунктлар керә. 16 бакча ширкәте (СНТ) жирлеге 99,9% га газ белән тәэмин ителгән. Барлык күпфатирлы йортлар да индивидуаль жылытуга ия, ә бюджет учреждениеләре мини-котельныйларга ия.

Торак пунктларның мәйданы түбәндәгечә: Нармонка авылы-212 га, Караш авылы-72 га, Карадүл авылы-160 га, Татар Кабаны авылы-97 га, Астраханка авылы-54,7 га, Тетеево авылы 117 га.

Эшкә яраклы халык-1366 кеше, пенсионерлар-647, балалар-479, хужабикәләр-49, студентлар-98, 120 кеше теркәлгән, әмма яшәми.

Нармонка урта мәктәбе, укучылар -243, педагог -27, хезмәт күрсәтүче персонал -15. Шулай ук «Кояшкай» балалар бакчасы-137 бала бар. , тәрбиячеләр-12 тәрбиячеләр -8, хезмәт күрсәтүче персонал – 8 эшләүче кеше.

«Нармонка «АФ» ЖЧЖ -73 кеше, китапханә -2, эшләүче-3 кеше. Авыл мәдәният йорты-2. 6 кеше эшли, ФАП-4, «Техстрой " ЖЧЖ-6 кеше, эшләүче-28 кеше, «Стройэлектромонтаж» ЖЧЖ -5 кеше.

11 кибет , 4 КФХ бар.

Жирлек территориясендә жирле мөселман дини оешмасы-Лаеш мөхтәсибенен Нармонка авылы мәчете һәм Изге Ана иконасы чиркәве (Астраханка авылы), Михаил Архангел чиркәве (Карадүл авылы) эшләр килә.

Нармонка авыл жирлегенә «Водоснабжение һәм Канализация үзәге» ЖЧЖнең кишәрлегенә 27,4 км суүткәргеч челтәре (Нармонка 10,1 км, Әстерхан 2.8, Тат.Кабан 2.1 км, Тетеево-2.1км, Карадүле - 4.9 км, Караеш-5.3 км), 8 су скважинасы бар.

Нармонка авылында юлларның озынлыгы -7,5 км.

Территориаль планлаштыру документы булып авыл жирлегенен генераль планы тора, ул, социаль, икътисадый, экологик һәм башка факторлардан чыгып, инфраструктураны тәмин итү бурычларын комплекслы хәл итә.

Тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын характерлый торган күрсәткечләрнең берсе-халыкның торак белән тәмин ителеше күрсәткече (бер кешегә гомуми мәйданның квадрат метры).

Документ булып Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенен генераль планы тора, ул, социаль, икътисадый, экологик һәм башка факторлардан чыгып, инфраструктураны тәмин итү мәсьәләләрен комплекслы хәл итә.

1.2. Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасының эшләр үзгәрелгән һәм эш күрсәткечләре характеристикасы.

Нармонка авыл жирлегенен транспорт системасын үстерү жирлектә яшәүчеләрнең тормыш сыйфатын яхшыртуның кирәкле шарты булып тора.

Нармонка авыл жирлегенен транспорт инфраструктурасы Татарстан Республикасы Лаеш районы инфраструктурасын тәшкил итә, бу гражданның хәрәкәт итү иргенә конституциячел гарантияләрен тәмин

итә һәм товарлар һәм хезмәт күрсәтүләренң ирекле хәрәкәт итүен мөмкин итә. Автомобиль юллары челтәренң булуы һәм торышы белән территориаль бөтенлек һәм икътисадый киңлекнең бердәмлеге билгеләнә. Жирле әһәмияттәге юллар һәм инфраструктура торышының жәмгыятьнең социаль-икътисадый ихтыяжларына туры килмәве проблемаларын бәяләп бетермәү икътисадый кыенлыklarның һәм тискәре социаль процессларның сәбәпләренң берсе булып тора.

Юллар исемлеге, озынлыklarны һәм өслек төрләрен күрсәтеп, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының 2017 елның 10 апрелдәге 3 номерлы Нармонка авыл жирлеге карары белән расланды һәм 1 нче таблицада күрсәтелде.

.Автобус пассажир ташулары "Главтатдортранс" ДКУ балансында урнашкан "Казан-Тетеево" территориаль әһәмияттәге юлда гамәлгә ашырыла. «Казан-Атабай» ИП Яруллин.

Тимер юл, һава һәм су транспорты юк.

1 Таблица

Жирлек исеме	Юлның мәгънәсенә карап классификациясе	Юлның идентификация номеры	Юлның исеме	Категория	Юлның гомуми озынлыгы (куәте), км
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-16	Нармонка авылы, Молодежная урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	1,30
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-15	Нармонка авылы, Үзәк урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	1,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-17	Нармонка авылы Яңа урамына асфальт-бетон жәелгән юл	V	0,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-18	Нармонка авылы, Пионер урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	0,13
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-19	Нармонка авылы Габишев урамына асфальт-бетон жәелгән юл	V	0,63
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-20	Нармонка авылында Түбән урамына асфальт-бетон жәелгән юл	V	0,13
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-22	Нармонка авылына асфальт-бетон өслекле юл Пановка урамы	V	1,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-45	Нармонка авылы Пионерская урамына вак таш	V	0,08

			жәелгән юл		
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-46	Нармонка авылы Габиев урамына вак таш жәелгән юл	V	0,16
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-47	Нармонка авылында Түбән урамына вак таш жәелгән юл	V	0,04
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-48	Нармонка авылына вак таш түшәлгән юл Пановка урамы	V	0,08
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-27	Тетеево авылы, Үзәк урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	0,70
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-28	Тетеево авылында Крайная урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	0,55
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-23	Астраханка авылы, Зур Урам	V	1,06
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-24	Астраханка авылы, Озерная урамы	V	2,00
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-25	Грунт юлы татар Кабан авылы, Солнечная урамы	V	1,28
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-26	Грунт юлы татар Кабан авылы, Яшел урамы	V	1,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-29	Тетеево авылы грунт юлы, Күл урамы	V	0,84
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-30	Тетеево авылының грунт юлы Залесная урамы	V	1,25

Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-58	Нармонка авылы, Низовая урамы	V	0,32
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-56	Нармонка авылы, Габишев урамы	V	0,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-36	Нармонка авылы, Луговая урамы	V	0,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-21	Грунт юлы Нармонка авылы Заречная урамы	V	0,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-34	Нармонка авылының грунт юлы, Чәчәкле урамы	V	0,33
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-32	Нармонка авылы, Яр буе урамы	V	0,34
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-33	Нармонка авылы грунт юлы, Весенняя ур.	V	0,32
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-35	Грунт юлы Нармонка авылы, Л. Толстой урамы	V	0,35
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-37	Нармонка авылы полигонына керү юлы	V	0,09
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-57	Нармонка, Габишев ур., 6/а	V	0,02
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-06	Караш авылына асфальт-бетон өслекле юл	V	0,31
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-01	Караш авылы, Школьная урамы, асфальт-бетон өслекле юл	V	0,36
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-07	Караш авылы, Школьная урамы, вак таш жәелгән юл	V	1,00
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-03	Караш авылы Солнечная урамына вак таш	V	1,19

			жәелгән юл		
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-05	Караш авылына вак таш түшәлгән юл, Ручковая урамы	V	0,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-59	Астраханка авылына вак таш жәелгән юл	V	0,06
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-51	Юл щебеночным өслекле д. Тат.Кабан Кояшлы ур.	V	0,06
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-01	Карадүл авылы Комлы урамына асфальт-бетон жәелгән юл	V	1,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-03	Карадүл авылы, Овражная урамы, асфальт-бетон өслекле юл	V	0,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-08	Карадүл авылы, Үзәк урамы асфальт-бетон өслекле юл	V	2,40
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-38	Карадүл авылы Комлы урамына вак таш жәелгән юл	V	0,10
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-39	Карадүл авылы Овражная урамында вак таш жәелгән юл	V	0,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-06	Карадүл авылы Яр бие урамына вак таш түшәлде	V	0,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-07	Карадүл авылы Яңа Төзелеш урамына вак таш жәелгән юл	V	0,15
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-42	Карадүл авылы үзәк урамына вак	V	0,43

			таш жәелгән юл		
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-09	Карадүл авылы чиркәү урамына вак таш жәелгән юл	V	0,20
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-02	грунт юлы-Караеш авылы, Пионер урамы	V	1,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-09	грунт юлы-Караеш авылы, Солнечная урамы	V	0,88
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-04	грунт юлы-Караеш авылы, Октябрь ур.	V	1,25
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-10	грунт юлы-Караеш авылы, Ручковая урамы	V	0,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-824-ОП-МП-08	грунт юлы-Караеш авылы, Мәктәп урамы	V	0,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-02	Карадүл авылы грунт юлы Көнчыгыш урамы	V	1,50
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-04	Карадүл авылы грунт юлы Зеленая урамы	V	1,25
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-05	Карадүл авылы грунт юлы Татьянавка урамы	V	1,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-40	Карадүл авылы грунт юлы Яр буе урамы	V	0,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-41	Карадүл авылы грунт юлы Новостройка урамы	V	1,38
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-43	Карадүл авылы грунт юлы, чиркәү урамы	V	1,13

Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-53	Карадүл авылы грунт юлы Комлы урамы	V	1,13
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-55	Карадүл авылы грунт юлы, Үзәк урамы	V	0,75
Нармонка	Жирлекнең жирле әһәмияттәге	92-234-844-ОП-МП-54	Карадүл авылы грунт юлы Овражная урамы	V	0,75

1.4. Нармонка авыл жирлегенең юллар челтәре үзенчәлеге, юл хәрәкәте параметрлары (транспорт чаралары агымнарының тизлеге, тыгызлыгы, составы һәм хәрәкәтенең интенсивлыгы)

Автомобиль юллары Нармонка авыл жирлеге транспорт инфраструктурасының мөһим состав өлеше булып тора. Алар жирлек территориясен күрше территорияләр белән бәйләләр, жирлекнең торак пунктларын район үзәге белән бәйләләр, жирлекнең барлык торак пунктларының да тормыш эшчәнлеген тәэмин итәләр, жирлекне үстерү мөмкинлекләрен билгеләләр, алар буенча йөк ташу һәм пассажирлар йөртү башкарыла. Күпчелек очракта автомобиль юллары челтәрен үстерү дәрәжәсенә жирлекнең тотрыклы икътисадый үсешенә ирешү, жирле житештерүчеләрнең конкурентлык сәләтен арттыру һәм халыкның тормыш сыйфатын яхшырту бурычларын хәл итү бәйле.

Нармонка авыл жирлеге чикләрендә урнашкан муниципаль юллар, урам-юл челтәре һәм юл инфраструктурасы объектлары жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына керә.

Нармонкажирлеге икътисадын үстерү күбесенчә автомобиль транспортының нәтижәле эшләве белән билгеләнә, ул гомуми файдаланудагы жирле әһәмиятле автомобиль юллары челтәрен үстерү дәрәжәсенә һәм аның торышына бәйле.

Урам-юл челтәре гамәлдәге урамнар һәм юллар белән бәйләнештә проектланган. Торак территорияләрен ижтимагый үзәкләр, житештерү территорияләре белән бәйли һәм тышкы магистральләргә чыгуны тәмин итә.

Урам-юл челтәре, урамнарның һәм юлларның функциональ билгеләнешен исәпкә алып, районның транспорт магистральләре челтәре белән үзара тоташ бербөтен система буларак формалаша. Челтәр структурасы муниципаль берәмлекнең гомуми планлаштыру структурасы һәм күләмнәре, аның өлешенең үзара урнашуы белән билгеләнә.

Нармонка авыл жирлегендә торак пунктлар һәм жирле һәм муниципальара әһәмияттәге юллар урамнарының күп өлеше канәгатьләнәрлек хәлдә түгел.

Юл челтәрен үстерүнең житәрлек дәрәжәдә булмавы жирлек икътисадының һәм халкының шактый зур югалтуларына китерә, Нармонка авыл жирлегенең социаль-икътисадый үсеше темпларының иң зур чикләүләреннән берсе булып тора, шуңа күрә жирлек өчен гомуми кулланылыштагы жирле әһәмияткә ия булган автомобиль юллары челтәрен камилләштерү мөһим. Бу киләчәктә хезмәт ресурслары агымын тәмин итәргә, житештерүне үстерергә мөмкинлек бирәчәк, ә бу исә үз чиратында жирлекнең икътисадый үсешенә китерәчәк.

Автомобиль юллары табигый әйләнә-тирә мохит, кешенең хужалык эшчәнлегә һәм транспорт чараларының даими йогынтысына дучар ителә, нәтижәдә юлларның техник-эксплуатация торышы үзгәрә. Юллар челтәренең торышы аны карап тоту, ремонтлау һәм капитал ремонт эшләрен үз вакытында башкаруның тулылыгы һәм сыйфаты белән билгеләнә һәм аларның чикләнгән күләмнәре шартларында финанс ресурсларын бүлүнең финанслау күләмнәренә һәм стратегиясенә турыдан-туры бәйле.

Юл комплексына инвестицияләр күләме житәрлек булмаган шартларда, автомобильләштерү дәрәжәсе үсеше юл челтәрен үстерү темпларыннан шактый алда барганда, беренче планга юлларны карап тоту һәм эксплуатацияләү эшләре чыга. Агымдагы ремонтны башкарганда кул хезмәтен кыскартырга һәм башкарыла торган эшләрнең югары сыйфатын тәмин итәргә мөмкинлек бирә торган машина һәм механизмнарның махсулаштырылган звеноларын кулланып, заманча технологияләр кулланыла. Шул ук вакытта агымдагы ремонт, капитал ремонттан аермалы буларак, юл өслегенең сыйфатын күтәрүгә бәйле бурычларны - тигезлек, кытыршыклык, ныклык характеристикалары һ.б. хәл итми Юл тармагын рәсми рәвештә теркәп житкermәү, хәрәкәт ешлығының даими үсүе шартларында, транспорт чараларының йөк күтәрүчәнлеген арттыру ягына хәрәкәт составының үзгәрүе ремонтка срокларны үтәмәүгә, участоклар санын ремонтка кадәр туплауга китерә. Югарыда баян ителгәннәрне исәпкә алып, чикләнгән финанс чаралары шартларында автомобиль юлларының һәм корылмаларның проблемалы участкалары санын мөмкин кадәр киметү максатында аларны оптималь файдалану бурычы тора.

Нармонка авыл жирлегенең гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерүдә программалы-максатчан алым куллану финанс ресурслары чикләнгән шартларда юл тармагының кичектергесез проблемаларын хәл итүгә акчаларны системалы рәвештә жибәрергә мөмкинлек бирәчәк.

Нармонка авыл жирлеге бюджетында юл хужалыгына чыгымнарны финанслау житмәү сәбәпле, аерым параметрлар буенча жирлек урамнарының шактый өлешенең эксплуатация торышы норматив документлар һәм техник регламентлар таләпләренә туры килми башлады. Торак пунктларда урамнарның юл өслекләрен чокырлы-чакырлы ремонтлау буенча шактый эш башкару зарурлыгына бәйле рәвештә урам-юл челтәрен карап тотуга матди чыгымнар артты.

Нармонка авыл жирлеге территориясе буенча гомуми озынлыгы 19,2 км булган региональ әһәмияттәге автомобиль юллары уза.

Нармонка авыл жирлеге территориясендә урнашкан гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының озынлыгы 21,9 км тәшкил итә

Төп жирле автомобиль юллары Нармонка авыл жирлегенәң урамнары һәм торак пунктларының аерым объектлары арасында бәйләү функцияләрен үти.

Гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының үткәрү мөмкинлегә житәрлек.

Жирлекнең әйләнә-тирә мохитенә транспорт инфраструктурасының тискәре йогынтысының дәрәжәсе зур түгел.

Кайбер участокларда юл өслегенәң ныклығы житмәүдән гыйбарәт. Шулай ук тротуарларның фактта булмавы да зур проблема булып тора, бу авыл жирлегенәң торак пунктларында жәяүле йөрүнә бик нык катлауландыра.

1.5. Транспорт чаралары паркы составын һәм автомобильләштерү, парковкалар (парковка урыннары) белән тәмин итү дәрәжәсен анализлау.

Авыл жирлеген автомобильләштерү дәрәжәсе 623 кешегә 106 автомобиль дәрәжәсендә саклана.

Нармонка авыл жирлеге территориясендә автотранспортны саклап калу жирлек халкының йорт янындагы участокларында гамәлгә ашырыла.

1.6. Гомуми файдаланудагы транспорт чаралары эшенә, пассажирлар агымына анализ ясауны да кертеп, характеристика,

Пассажир транспорты халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә мөһим элемент булып тора, аннан башка жәмгыятьнең нормаль эшләве мөмкин түгел. Ул халыкның житештерү, көнкүреш, мәдәни багланышлар аркасында хәрәкәт итүгә булган ихтыяжларын канәгатьләндерергә тиеш. Пассажир транспорты халыкны транспорт йөртү үзәкләре арасында йөртү өчен билгеләнгән, аларга предприятиеләр, оешмалар, мәдәният, спорт, көнкүреш һәм башка учреждениеләр керә.

Нармонка авыл жирлеге территориясендә жәмәгать транспорты хәрәкәте уза.

1.7. Жәяүлеләр һәм велосипедта йөрү шартларын характерлау

Дөньядагы барлык ижтимагый төркемнәрдә хәрәкәт итүнең төп һәм иң киң таралган төре. Асылда теләсә нинди маршрут жәяүле йөрү белән башлана һәм тәмамлана. Кайбер маршрутларда йөреш ерак походлар яки кибеткә кыска гына прогулка турында сүз баруына карамастан, хәрәкәт итүнең бердәнбер ысулы булып тора. Башка маршрутларда кеше жәяү бер яки берничә юл кисемтәсе узарга мөмкин - мәсәлән, жәяүләп автобус тукталышына кадәр һәм аннан автобуста барганда әлегә ике жәяүлеләр участогы арасында күпмедер ара узарга мөмкин.

Жәяүле хәрәкәт, нигездә, жәяүлеләр юлы (тротуарлар) буйлап бара, алар булмаган урыннарда - урамнарны узу урыннарында бара, бу юл-транспорт һәләкәтләре килеп чыгуга китерә.

Нармонка авыл жирлегенең торак пунктларында, тротуарлар түбән сыйфатлы яисә тротуарлар бөтенләй булмау сәбәпле, жәяүлеләр хәрәкәтен оештыру белән бәйле проблема бар.

Велосипед хэрэкэте, жэяүлелэр хэрэкэте кебек үк, шул ук өстенлеклэргэ ия, эмма ераграк дистанциялэргэ күчеп йөрергэ мөмкинлек бирэ. Велосипедчыларның хэрэкэте гомуми файдаланудагы юллар буенча юл хэрэкэте таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.8. Йөк транспорт чараларының хэрэкэтен характерлау, транспорт чараларының коммуналь һәм юл хезмәтләренең эшен бәяләү, транспорт чараларының күрсәткечләре өчен инфраструктураның торышы

Йөк транспорты житештерү урыныннан куллану урынына йөк күчерү өчен төп транспорт төре булып тора.

Нармонка авыл жирлегендә йөк транспорты хэрэкэтенен төп маршруты торак пунктлар чикләрендәге жирлек территориясе аша узучы региональ автомобиль юллары буйлап уза

Нармонка авыл жирлегенен коммуналь хезмәтләре үзләренең транспорт чараларына ия түгел, гомуми кулланылыштагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту өчен махсус техника кулланганда муниципаль контрактлар төзелә.

1.9. Юл хэрэкэте иминлегә дәрәжәсенә анализ

Юл-транспорт һәлакәтләре турында мәгълүматларны һәрвакыт анализлау юл хэрэкэте иминлеген оештыру һәм тәэмин итү буенча эшнең иң мөһим өлешләренең берсе булып тора.

Автомобиль транспортына бәйле аварияләр проблемасы юл-транспорт инфраструктурасының куркынычсыз юл хэрэкэтендә жәмгыять һәм дәүләт ихтияжларына туры килмәве, юл хэрэкэте иминлеген тәэмин итү

системасының нәтижелә эшләмәве һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның дисциплинасы җитмәү сәбәпле, аеруча кискен булды.

Автомобиль юлларын төзү, реконструкцияләү һәм ремонтлау күләмнәрен киметкәндә транспорт чаралары паркының артуы, автомобиль юлларын карап тотуны финанслау җитәрлек булмау хәрәкәт шартлары начарлануга китерде. Торак пунктлар урамнарында һәм җирлек автомобиль юлларында юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү, юл-транспорт һәлакәтләрен (юл-транспорт һәлакәтләрен) кискәтү һәм аларның нәтижеләрен киметү бүгенге көндә актуаль бурычларның берсе булып тора.

Юл хәрәкәтен оештыруның иң мөһим техник чараларынан берсе юл билгеләре, машина йөртүчеләрнең һәм җәяүлеләрнең хәрәкәт итү шартлары һәм режимнары турында мәгълүмат бирү өчен билгеләнгән мәгълүмати күрсәткечләр. Юл билгеләрен сыйфатлы эзәрләү, аларны тиешле күләмдә дәрәс урнаштыру һәм мәгълүматлылык юл-транспорт һәлакәтләре санын киметүгә зур йогынты ясый һәм гомумән хәрәкәтнең уңайлылығын арттыра. Нармонка авыл җирлегендә авария куркынычы булган участокларда муниципаль программаны гамәлгә ашыру кысаларында юл билгеләре куярга кирәк. Яңа юл билгеләре кую схемасы, буяу формасы, төсе, билгеләрне, светофорларны, юл киртәләрен һәм җайланмаларны куллану кагыйдәләре" ГОСТ Р 52289-2004 нигезендә кабул ителде. Авария хәлендәге хәлләр начарлану һәм юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү проблемасы булуга бәйле рәвештә озак сроклы стратегияне эшләү һәм гамәлгә ашыру, барлык хезмәтләренң һәм халыкның, җирле үзидарә органнарының тырышлығын координацияләүне таләп ителә.

Килеп туган проблеманың кискенлеген киметү максатында максатчан программа методын - куллану түбәндәгеләргә ирешергә мөмкинлек бирәчәк:

- юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү өлкәсендә җирле үзидарә органнары эшчәнлеген координацияләү;

- юл шартларына бэйле зыян күрүчөлөр булган юл-транспорт һәләкәтләр санын киметү, шулай ук юл-транспорт һәләкәте нәтижәсәндә һәләк булучылар санын киметү буенча чаралар комплексын, шул исәптән профилактик характердагы чараларны гамәлгә ашыру.

Юл-транспорт һәләкәте белән бэйле проблемаларны нәтижәле хәл итү һәм аның күрсәткечләрен киметүне тәэмин итү өчен юл хәрәкәте иминлеген арттыру чараларын системалы гамәлгә ашыруны дәвам итү һәм аларны финанс ресурслары белән тәэмин итү зарур.

Баян ителгәннәрдән чыгып, муниципаль программа кысаларында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсәндә эшне дәвам итүнең актуальеге һәм кирәклеге турында нәтижә ясарга мөмкин.

Муниципаль программаны тормышка ашыру мөмкинлек бирәчәк:

- юл эшләренең тиешле төрләрен һәм күләмнәрен билгеләү ;
- юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү;
- финанс ресурсларын өстенлекле бурычларны тормышка ашыруга туплап, бурычлар буенча чыгым йөкләмәләрен формалаштыру.

1.10. Транспорт инфраструктурасының әйләнә - тирә мохиткә тискәре йогынтысы дәрәжәсен бәяләү, халык куркынычсызлыгы һәм сәламәтлеге.

Территориянең хәзерге экологик торышы табигый тирәлекнең локаль пычрану чыганакларының компонентларына йогынтысы, әйләнә-тирә территорияләрдән һава юлы белән пычраткыч матдәләр күчәрү, шулай ук катнашмаларның таралу һәм юу шартларын билгеләүче климат

үзенчәлекләрәннән чыгып билгеләнә. Һава бассейнының торышы экологик хәлне һәм халыкның яшәү шартларын билгеләүче төп экологик факторларның берсе булып тора. Муниципаль берәмлек территориясендә атмосфераның пычрану дәрәжәсе табигый-климат күрсәткечләре, күчмә чыганақлардан (транспорт) һәм стационар (сәнәгать һәм инженерлык объектларыннан) ташлаулар белән билгеләнә.

Автомобиль транспорты һәм автотранспорт комплексы инфраструктурасы әйләнә-тирә мохитне пычратуның төп чыганақларына карый. Һава бассейнының пычрануына автотранспортның ташлануы, аның тузуы һәм сыйфатсыз ягулыгы сәбәп булып тора. Эчке яну двигательләренә эшкәртелгән газларында кушылмаларда зарарлы матдәләр, шул исәптән канцерогеннар бар. Нефть продуктлары, шиналарның тузган продуктлары, тормоз накладоклары, юл катламнарын бозучыларга каршы кулланыла торган хлоридлар юл буе полосаларын һәм су объектларын пычраталар. Эчке яну двигательләренә төп компоненты (тавыштан тыш) - углерод окисе (угар газы) - кеше, хайваннар өчен куркыныч: концентрациягә карап, төрле дәрәжәдә агулану тудыра. Автомобильләр һәм пычраткыч матдәләр катнашмалары чыгарганда һавада агрессиврак яңа матдәләр барлыкка килергә мөмкин. Автомобиль юллары янындагы территорияләрдә су, туфрақ һәм үсемлекләр кайбер канцероген матдәләргә йөртүче булып тора. Биредә яшелчә, жиләк-жимеш үстерү һәм малларга үләнне ашатырга ярамый.

Транспортның әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысы шунда ки, аның эшчәнлегә өчен үзәннән-үзе токсиклы ягулык кирәк; төрле двигательләр эшлэгәндә кислород йотыла һәм чыгарыла торган газлар бүлеп бирелә, аларның күбесе табигатькә тискәре йогынты ясый. Двигательләргә караганда кулланыла торган матдәләргә рациональ кулланмау шулай ук тышкы мохитне пычрата. Транспорт эше тавыш, вибрацияләр, электромагнит тирбәнүләр нурланышы, яшәү тирәлегенә жылы пычрануы белән үрелеп бара. Транспорт чараларын эксплуатацияләгәндә газообразлы (күкерт

оксидлары, азот, угар газы, төрле углеводородлар, тулы булмаган яну продуктлары һәм алмаш состав ягулыгы таркалу продуктлары), паробразлы (тетраэтилсвинец һәм башка матдэлэр), сыек (алмаш составның агынты сулары) һәм каты (Көллэр) пычраткыч матдэлэр бүлеп бирелә. Бензин двигательләрендә эшләүче транспорт чаралары эйләнә-тирә мохитне угар газы, тетраэтилсвинц, азот оксидлары һәм углеводородлар белән нык пычрата. Дизель двигательләрендә эшләүче транспорт чаралары азрак дәрәжәдә СО, эмма күкерт һәм азот оксидлары белән пычрата.

Автомобиль юллары янындагы территориядә су, туфрак һәм үсемлек берничә канцероген матдэлэр йөртә, ә урын - яшелчә, жиләк-жимеш һәм хайваннарға үлән ашатырга ярамый торган куркыныч зона. Автомагистральләрдән чыгарылган саен, канцероген матдэлэр концентрациясе кими. Чит шәһәр транзит транспорты, шул исәптән йөк транспорты, килеп туган транспорт схемасына бәйле рәвештә, авыл жирлегә территориясә аша билгеләнә. Жирлек территориясендә автомобиль юллары аша жәяүлеләр өчен жир асты һәм жир өсте кичүләре юк, чишелешләр бер дәрәжәдә башкарылды, бу исә автомобиль транспорты хәрәкәте динамикасының үзгәрүенә һәм, нәтижәдә, ягулык һәм эйләнә-тирә мохиткә зарарлы матдэлэр чыгымының артуына китерә. Һавада үлчәнгән һәм өслектә тишелгән тузан санын арттыруга, салкын чорда шипланган шиннарны куллану нәтижәсендә, автомобиль юлларының асфальт катламының абразив тузуы зур йогынты ясый.

Муниципаль берәмлек территориясендә шәхси автомобильләрнең шактый өлеше йорт яны участкаларында урнашкан.

Яшел үсентеләргә зарарлы йогынты ясый химик ысулы чагылыш табарга тиеш кар һәм боздан юл катламнары ярдәмендә хлористых ярдәмендә һәм турыдан-туры бәйләнеш, шулай ук туфрак аша. Турыдан-туры элементә юл кырыйларына салынган карны бетергәндә һәм үсентеләр урнашкан бүлү

полосасында булырга мөмкин. Үсентеләрне куакларның урнашу зоналарына күчереп утырту нәтижәсендә туфракларның тыгызлануы. Үсемлекләргә китергән зыян, бигрәк тә су өслегендәге торган урыннарда сизелә. Автомобиль юлларының машиналар йөрү өлешендә үлчәнгән кисәкләр, нефть продуктлары, авыр металллар (кургаш, кадмий һ.б.) һәм хлоридлар бар, алар кышкы чорда бозлавыкка каршы көрәш өчен кулланыла, шулай ук юлларда автомобиль шиналарының тузуы нәтижәсендә барлыкка килә. Автомобильләр саны арту аларны эксплуатацияләү калдыкларының пропорциональ артуына китерә. Автомобиль кузовы (корыч), автомобиль шиннары, аккумуляторлар (кургаш), салонны (пластмасса) тышлау, эксплуатация сыеклеклары һ. б. автотранспортның төп калдыклары булып тора.

1.11. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикасы.

Территориаль һәм стратегик үсеш планнары нигезендә түбәндәге чаралар планлаштырыла:

Нармонка авыл жирлеге муниципаль берәмлеге генераль планы белән гамәлдәге юлларны һәм урамнарны реконструкцияләү планлаштырыла, аларны, юл өслеген камилләштереп төзекләндерү, төзегәндә транспорт чишелешләрен һәм кысынлыкны локаль чаралар күрү күздә тотыла.

Урам-юл челтәрен реконструкцияләгәндә жәяүлеләр хәрәкәте иминлеген һәм уңайлылыгын тәмин итүгә аерым игътибар бирергә кирәк.

Автомобиль паркына хезмәт күрсәтү өчен автосервис предприятиеләре челтәрен киңәйтү каралган.

1.12. Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм функцияләү өчен кирәкле норматив-хокукый базаны бәяләү

Нармонка авыл жирлегендә яшәүчеләргә транспорт хезмәте күрсәтүнең билгеләнгән принципларына туры килә торган норматив-хокукый база бөтен транспорт системасының эшләве нигезе булып тора

Бүгенге көндә жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм эшләтү өчен кирәкле норматив-хокукый базасы житәрлек дәрәжәдә үсеш алмаган. Жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү норматив-хокукый базаны даими камилләштерү кирәклеген таләп итә, ә документларны сыйфатлы итеп эшкәртү суд инстанцияләренә, контроль-күзәтчелек органнарына мөрәҗәгать итү белән бәйле хәвеф-хәтәрләргә юкка чыгарырга мөмкинлек бирәчәк.

Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм эшчәнлегенә с нигезендә башкарыла:

- Россия Федерациясә шәһәр төзелеше кодексы; ;
- Татарстан Республикасы шәһәр төзелеше кодексы;
- "Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлегенә турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында" 2007 елның 8 ноябрәндәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон" ;
- "Юл хәрәкәте иминлегенә турында" 1995 елның 10 декабрәндәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон" ;
- "Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында" 23.10.1993 ел, № 1090 РФ Хөкүмәте карары";

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы карары белән расланган (15.12.2018 ел редакциясендә) - Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру

схемасы (2009 елның 1 гыйнварыннан үз көченә керә торган өстәмэләр һәм өстәмэләр)

"2014-2020 елларга Татарстан Республикасы транспорт системасын үстерү "Татарстан Республикасы дәүләт программасы турында",

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең генераль планы белән;

1.13. Транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлеге бюджеты, халыктан үзара салым акчалары, Татарстан Республикасы, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы бюджеты акчалары, алар бүлөп бирелгән очракта, шулай ук алар булган очракта, бюджеттан тыш чыганаclar хисабына тормышка ашыру планлаштырыла.

II БҮЛЕК. Нармонка авыл жирлеге территориясендә транспорт сорауы, халыкның йөреше һәм йөк ташу күләмнәренең үзгәрүе.

2.1. Социаль-иқътисадый үсеш фаразы.

Демографик ситуацияне анализлау территориянең иқътисади үсеш тенденцияләрен бәяләүнең мөһим өлешләреннән берсе булып тора, чөнки алга таба Иқътисадый үсеш уңышы кешенең жәмгыятьнең төп житештерү көче, аның хезмәт мөмкинлекләрен тормышка ашыру мөмкинлеге буларак билгеләнә. Халык санын, аның яшь, женес һәм милли составын билгеле бер

чорга белеп, мәшгуль халыкның санын һәм структурасын, торак төзелеше күләмен һәм социаль-көнкүреш өлкәсен фаразларга мөмкин.

Авыл жирлегенең агымдагы социаль-иқътисади һәм шәһәр төзелеше үсешенең күрсәткечләрен анализлаганда түбәндәгеләр билгеләп үтелә:

- жирлектәге торак пунктларның транспорт белән тәэмин ителеше житәрлек дәрәжәдә түгел;

- житештерү объектлары халык күпләп яши торган урыннар янында урнашкан, бу исә хезмәт корреспондентларының төп төрен жиңеләйтә.

Нармонка авыл жирлегенең генераль планында торак инфраструктурасын үстерү буенча барлык чаралар да исәп-хисап нигезендә каралган.

Яңа торак төзелеше һәм тузган торакны алыштыру төзүчеләр көче белән башкарылачак, шул исәптән финанслауның төрле схемаларын кулланып (төзүчеләр акчасы, ипотека, шул исәптән социаль ипотека, төзүчеләрнең ташламалы категорияләренә субсидияләр, авылда яшә белгечләрне беркетү программалары һ.б.).

2.2. Лаеш муниципаль районының транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы

Транспорт инфраструктурасы торак пунктлар территорияләренең уңайлы булуын, халыкның хәрәкәтчәнлегә һәм пассажирлар һәм йөк ташу күләме, каты экологик таләпләр үсеше шартларында эчке һәм тышкы транспорт элементләренең иминлеген һәм ышанычлылығын тәэмин итәргә тиеш. Бу бурычлар шәхси һәм жәмәгать транспортының үзара бәйләнешен тәэмин итә торган бердәм транспорт системасын үстерүне таләп итә.

Авыл жирлеге территориясендә төп транспорт төре булып автомобиль тора. Транспортка ихтыяж зур булмау сәбәпле, автомобиль транспорты

инфраструктурасы хэл ителгэн бурычларны үти һәм реструктуризацияне таләп итми.

Авыл жирлеге территориясендә эре сәнәгать предприятиеләре булдыру планнары булмау сәбәпле, йөк транспортының исәп-хисап чорына интенсивлығы нык үзгәрмәячәк.

Жирлекнең транспорт инфраструктурасына кагылышлы норматив-хокукий базасы нигезендә, тимер юл, һава һәм су транспортын үстерү чаралары планлаштырылмый.

Автомобиль транспорты - Нармонка авыл жирлеге инфраструктурасының мөһим өлеше, ул икътисадның барлык тармакларының һәм халыкның йөк һәм пассажирлар йөртүдәге ихтыяжларын канәгатьләндерә, житештерүчеләр һәм кулланучылар арасында төрле продукция төрләрен күчерә, халыкка транспорт хезмәте күрсәтә.

Федераль әһәмияттәге яңа автомобиль юллары төзү планлаштырыла.

2.3. Урам-юл челтәре үсеше фаразы

Проект тәкъдим иткән транспорт инфраструктурасы тышкы һәм эчке транспорт корылмаларын, урам-юл челтәрен классификацияләүне, транспорт тукталышларын урнаштыруны үз эченә ала. Фаразланган чорга федераль һәм төбәк әһәмиятендәге автомобиль юлларын төзү һәм реконструкцияләү буенча чаралар каралган.

2.4. Автомобильләштерү дәрәжәсен, юл үсеше параметрларын, парковка киңлекләренә ихтыяжны фаразлау

"Автостат" агентлығы мәгълүматлары буенча, 2016 елның 1 июленә Россиядә автомобиль кую дәрәжәсе 1000 кешегә 285 автомобиль күрсәткеченә житкән.

Лаеш районы буенча 2028 елга исәпләнгән автомобильләштерү дәрәжәсенен фаразы 4 нче таблицада күрсәтелгән.

Таблица 4-дәрәжәдәге автомобильләштерү 2010-2027 еллар.

	2010 ел	2015 ел	2020 ел	2028-2035 ел . .
Биектау районының автомобильләштерү дәрәжәсе, авт./1000 кеше.	195	198	205	300...

Исәп-хисап чорына, бәлки, икътисадка һәм жирле инфраструктураны яхшыртуга инвестицияләр суммасы да артыр дип көтелә, бу исә гражданның тормыш-көнкүрешен яхшыртуга китерергә мөмкин, шәһәрдә жиңел автомобильләр саны артырга тиеш. Димәк, исәп-хисап чорына 1000 кешегә 300 автомобильгә житәргә мөмкин.

Шулай итеп, киләчәктә жирлек халкы куллана торган ТСЛАР саны артчак.

Юл хәрәкәте параметрларын билгеләү юлда аварияләрне киметү чараларын билгеләгәндә, шулай ук юл чатында юл хәрәкәтен жайга салуны камилләштерү өчен аерылгысыз бер өлеш булып тора. Юл хәрәкәтенең төп параметрларына түбәндәгеләр керә: хәрәкәт интенсивлыгы, Яшел сигналга килү интенсивлыгы, транспорт агымының составын китерүнең динамик коэффициенты, транспорт агымын китерүнең динамик коэффициенты, автомобильләрнең чираты кимү интервалы, хәрәкәт полосасын йөкләү коэффициенты, циклда яшел сигнал өлеше, чират арту коэффициенты, автомобильләрдә һәм метрларда чиратның уртача озынлыгы, автомобиль тукталышларының чагыштырма саны, туктаусыз үтү коэффициенты. Авыл жирлегендә юл хәрәкәте параметрларын исәп-хисап чорына үзгәртү фаразланмый.

2.5. Юл хэрэкэте иминлеге күрсэткечлэре фаразы.

Нармонка авыл жирлегенең гамэлдәге урам-юл челтәрен капитал ремонтлау, ремонтлау һәм карап тоту гамэлдәге нормаларга туры китереп, урамнарның һәм автомобиль юлларының йөрү өлешен сакларга һәм аварияләрне киметергә мөмкинлек бирәчәк.

Жирлек территориясендә аварияләр һәм юл-транспорт һәләкәтләрә күп булган урыннар юк.

Киләчәктә түбәндәге сәбәпләр аркасында хәл начарлану мөмкин:

- халыкның мобильлеге арта бара;
- хәрәкәттә катнашучылар тарафыннан юл хәрәкәте иминлеге таләпләрен массакүләм төстә үтәмәү;
- автомобиль юлларының канәгәтләнмәслек торышы;
- юл хужалыгының техник дәрәжәсе җитәрлек түгел;
- юл хәрәкәтен оештыру буенча техник чараларның камил булмавы.

Вәзгыятьнең тискәре үсешенә юл куймас өчен, кирәк:

- Нармонка авыл жирлеге торак пунктларының гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында һәм урам-юл челтәрендә юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүнең заманча системасын булдыру;
- халык арасында, шул исәптән балигъ булмаганнар арасында хокукый аңны арттыру һәм кисәтү;
- юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемаларын һәм юл хәрәкәтен оештыру проектларын эшләү һәм алар тарафыннан каралган чараларны гамәлгә ашыру хисабына юл хәрәкәтен оештыру дәрәжәсен арттыру.

Әгер исәп-хисап чорында әлеге чаралар гамәлгә ашса, юл хәрәкәте иминлеге күрсәткечләренәң фаразлары унай булыр дип көтелә.

2.6. Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысын фаразлау.

Автомобильләренәң исәп-хисап чорына дәрәжәсенәң артуы фаразлана, шуна күрә авыл жирлегендә жиңел автомобильләр саны артачак. Әлеге динамика автомобиль транспорты элеккечә жирлек экосистемасы пычрануның төп чыганагы булып калачак, дип расларга мөмкинлек бирә.

Планлаштырылган чорга тиер юл транспорты инфраструктурасы үсешә көтелми.

Транспорт-юл комплексының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметү өчен, автотранспорт чаралары санын арттыру һәм автомобиль юлларында хәрәкәт интенсивлығын арттыру шартларында түбәндәге чараларны тормышка ашыру күздә тотыла:

- яңа торак йортлар һәм яңа урамнар төзегәндә мөһим экологик чаралар (юлдан торак корылмаларга кадәр санитар-яклау зонасы, яшел үсентеләр полосалары булдыру);

- бозлавыкка каршы материалларның тискәре йогынтысын киметергә мөмкинлек бирә торган гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын, бигрәк тә кышкы чорда карап тотуның яңа ысулларын эшләү һәм гамәлгә кертү.;

- автомобиль юлларын зарарлы йогынтылардан саклау чаралары белән жиһазлау, шул исәптән автомагистральләр буенда ясалма һәм үсемлек киртәләрен куллануны да кертәп, тирә-юнь территорияләренәң пычрану дәрәжәсен киметү өчен.

Әлеге чараларны тормышка ашыру автомобиль юлларын проектлау, тәзү, ремонтлау һәм карап тотуга экологик таләпләрне арттыру нигезендә башкарылачак.

Бу өлкәдә төп бурыч булып автотранспорт чараларын чыгару күләмен, автомобиль юлларын тәзегәндә, реконструкцияләгәндә, ремонтлаганда һәм карап тотканда калдыклар санын киметү тора.

Тулаем алганда, транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү фаразлана, барыннан да элек, экологик яктан чиста транспорт чараларын һәм транспорт инфраструктурасын тәзекләндерү материалларын куллануга күчү хисабына.

III БҮЛЕК.. Транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципиаль вариантлары һәм аларны транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча бәяләү, алга таба тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлап алу.

3.1. Программаны тормышка ашыру чорында транспорт инфраструктурасының хәзерге торышын яки транспорт инфраструктурасының торышын характерлый торган күрсәткечләр.

Кертелә торган чараларның нәтижәлелеген бәяләү өчен максатчан күрсәткечләр мөһим, алар хәрәкәт иминлеген тәэмин итүдә унай нәтижәләргә, автомобиль йөртүчеләрнең тизлеген һәм транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы проекты кысаларында барлык чараларны гамәлгә керткәннән соң аларның экономияле булуын нинди дәрәжәдә тәэмин итүгә ирешелгән сорауга җавап бирергә тиеш.

Эшләнелә торган күрсәткечләр системасы, дөньядагы иң прогрессив тенденцияләргә туры китереп, муниципаль берәмлекләрнең транспорт системаларын үстерүгә ярдәм итәргә тиеш.

Автомобиль юллары табигый әйләнә-тирә мохиткә, кешенең хужалык эшчәнлегенә һәм транспорт чараларының даими йогынтысына дучар була, шуның нәтижәсендә юлларның техник-эксплуатацион торышы үзгәрә. Юллар челтәренә торышы капитал ремонтны карап тоту, ремонтлау буенча эшләрнең үз вакытында, тулы һәм сыйфатлы башкарылуы белән билгеләнә һәм турыдан-туры финанслау күләменә бәйле. Юл комплексына инвестицияләр күләме житәрлек түгел, ә автомобильләр дәрәжәсе үсеше юл инфраструктурасының үсеш темпларын сизелерлек узып киткән шартларда юлларны карап тоту һәм эксплуатацияләү эшләре беренче планга чыга. Шуңа күрә программада юлларны сыйфатлы карап тоту һәм капитал ремонтлау варианты сайлап алына, аның нигезендә түбәндәге максатчан индикаторлар һәм күрсәткечләр кулланыла:

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы каты өслекле юллар озынлыгы (км);

- ГОСТ һәм СНИП таләпләренә туры килә торган тротуарлар озынлыгы;

- авыл жирлегенә норматив таләпләргә туры килә торган юл челтәре озынлыгының транспорт-эксплуатация торышына туры килә торган өлеше (%);

- теркәлгән юл-транспорт һәлакәтләре саны;

- яңа жиһазландырылган машина-уриннар саны.

3.2. Транспорт инфраструктурасы үсешенәң принципиаль вариантларына зур бәя бирү һәм тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлау

Нармонка авыл жирлегенәң транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципиаль вариантларын караганда халык саны фаразын, социаль-

икътисади һәм шәһәр төзелеше үсешен фаразлауны, жирлек территориясендә эшлекле активлыкны исәпкә алырга кирәк.

Транспорт комплексын үстерү сценарийларын эшлөгәндә, социаль-икътисадый үсешнең төп күрсәткечләреннән тыш, макроикътисади тенденцияләр исәпкә алынды, шулай итеп, ике төп вариант - 1 вариант (база), 2 вариант (уртача-оптимистик) һәм 3 вариант (икътисади нигезләнган) составында вариант нигезендә 3 сценарий эшләнде.

1, 2 фараз вариантлары тышкы шартларның бердәм гипотезасы нигезендә эшләнган. Вариантларның аермасы хосусый бизнесның үз-үзен тотышы модельләренең аерылуына, аның конкуренциягә сәләтлелеген арттыру перспективаларына һәм үсешнең дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыруның нәтижәлелегенә бәйле.

Вариант 1 (база). Соңгы чорда барлыкка килгән инерцион трендларны, шәхси компанияләрнең консерватив инвестицион сәясәтен, инфраструктура секторы компанияләрен үстерүгә чикләнган чыгымнарны, дәүләт ихтыяжын стагнацияләгәндә саклап калу күздә тотыла. Шулай ук әлеге вариантта Ауropa Берлеге һәм Көнбатыш илләре санкцияләре һәм санкция сәясәте аркасында барлыкка килгән агрессив тышкы мохит исәпкә алына.

Вариант 2 (уртача-оптимистик). Авыл жирлеге территориясендә геосәяси киеренкелек үсешенә бәйле тискәре нәтижәләрне киметүгә һәм озак сроклы Тотрыклы үсеш өчен шартлар тудыруга юнәлтелгән актив сәясәт үткәру күздә тотыла. Сценарий хосусый бизнесның ышанычын арттыру шартларында икътисад үсешен, яңа инфраструктур проектларны финанслау, икътисадның иң зәгыйфь секторларына кредит бирүне тәэмин итү, кеше капиталы үсешен финанслауны арттыру буенча бюджет чыгымнарына бәйле кызыксындыру характерындагы өстәмә чараларны куллануны характерлый. Сценарий Транспорт һәм пассажирлар ташуның икътисадый активлыгы,

эшлекле активлыкны арттыру белән характерлана, шулай ук инвестицияләр жәлеп итүне күздә тотат.

Вариант 3 (икътисади нигезлэнгән). Жирлек территориясендә геосәяси киеренкелек үсешенә бәйле тискәре нәтижеләрне киметүгә һәм озак сроклы тотрыклы үсеш өчен шартлар тудыруга юнәлтелгән актив сәясәт үткөрү күздә тотыла. Сценарий хосусый бизнесның ышанычын арттыру шартларында икътисад үсешен, яңа инфраструктур проектларны финанслау, икътисадның иң зәгыйфь секторларына кредит бирүне тәмин итү, кеше капиталы үсешен финанслауны арттыру буенча бюджет чыгымнарына бәйле кызыксындыру характерындагы өстәмә чараларны куллануны характерлый. Сценарий төбәк һәм жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын реконструкцияләүне, перспективалы шәхси торак төзелеше зоналарында урамнар һәм юллар салуны, автомобиль сервисы объектларын проектлау һәм төзүне, шулай ук жәмәгать транспорты хәрәкәте гамәлгә ашырыла торган юлларны капитал ремонтлауны күздә тотат. Бәян ителгәннәрдән аңлашылганча, транспорт инфраструктурасы мөмкинлекләреннән тулысынча файдалануны һәм халыкның ихтыяжларын максималь канәгатьләндерү өчен иң оптималь вариант- 3 Вариант булып тора. Перспективалы торак төзелеше зоналарында транспорт инфраструктурасы үсешеннән башка транспорт ихтыяжы һәм транспорт тәкъдиме дисбалансы артачак.

IV БҮЛЕК.Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү.

4.1. Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү.

Программаның максатларына ирешү һәм бурычларын хәл итү максатчан индикаторлардан чыгып эшләнә торган чараларны тормышка ашыру юлы

белән тәмин ителә. Эшлэнгән программа чаралары аларның актуальеге буенча системалаштырылган. Конкрет объекттагы чаралар исемлеге проект-смета документациясен эшлэгәннән соң җентекләп эшләнелә. Чараларның бәясе, инде үткәрелгән шундый ук чараларның бәясенә нигезләнеп, якынча билгелэнгән. Программа чараларын финанслау чыганаclarы булып Жирле һәм төбәк бюджетлары акчалары, шулай ук бюджеттан тыш акчалар тора:

1. Урам-юл челтәренең юл билгеләрен урнаштыру
2. Автомобиль юлларын яктырту
3. Автомобиль юлын ремонтлау (вак таш жәю)
4. Автомобиль юлын ремонтлау (асфальт-бетон өслеге урнаштыру)

Программаны тормышка ашыру механизмы авыл җирлегендә гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын тикшерү, карап тоту, ремонтлау, паспортлаштыру, тротуарларны, велосипед юлларын проектлау һәм төзү, юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү буенча чаралар (юл билгеләрен сатып алу), халыкка транспорт хезмәтен күрсәтүне оештыру буенча чаралар системасын үз эченә ала.

Программаны тормышка ашыру буенча юлларны, күперләрне ремонтлау буенча чаралар исемлеге, елга бер тапкырдан да ким булмаган юл өслеге торышын тикшерү нәтижәләре буенча, көз башында яки язгы чор ахырында, беренче чиратта проблемалы хәлләрне, шул исәптән гражданнардан кәргән мөрәжәгатъләрдән (шикаятьләрдән) чыгып төзелә.

Автомобиль юлларын һәм ясалма корылмаларны карап тоту һәм агымдагы ремонтлау буенча эшләрнең исемлеге һәм төрләре автомобиль юлының конкрет участогына эшлэнгән проект-смета документлары белән капитал ремонт, реконструкцияләү һәм төзү очрагында дәүләт сәясәтен эшләү һәм норматив-хокукый җайга салу функцияләрен гамәлгә ашыручы

башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнә торган классификация нигезендә муниципаль контракт (шартнамә) нигезендә билгеләнә.

Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасы структурасына үзгәрешләр кертү планлаштырылмый.

4.2. Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру буенча чаралар.

Транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру планлаштырылмый. Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү чаралары бары тик халык ягыннан ихтыяж житәрлек булганда гына урынлы булырга мөмкин, бу исә транспорт өлкәсендә жәмәгатьчелек фикерен өйрәнү өчен вакытлы социологик тикшеренүләр үткәрүне тәмин итә.

4.3. Жиңел автомобиль транспорты өчен, бердәм парковка пространствосын үстерүне дә кертеп, инфраструктураны үстерү.

Юл сервисы объектларын төзү һәм проектлаштыру буенча чаралар Озак вакытка исәпләнгән перспективага планлаштырыла. Авыл жирлеге территориясендә автотранспортны саклау жирлек халкының йорт яны участкаларында алып барыла. Алга таба, халыкның автомобиль йөртү дәрәжәсен арттыруны күздә тотып, жәмәгать билгеләнешендәге биналар янында автомобильләр кую урыннарын оештыруны күздә тотарга кирәк.

Жирлек территориясендә башка чаралар исәп-хисап чорына планлаштырылмый.

4.4. Жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү.

Тротуарлар төзелеше планлаштырылмаган.

Велосипед хэрэктэе инфраструктурасын хисап чорына үстерү буенча чаралар планлаштырылмый.

4.5. Йөк транспорты, транспорт чаралары, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше .

Йөк транспорты, транспорт, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше буенча чаралар планлаштырылмый.

4.6. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Нармонка авыл жирлегенең юллар челтәрен үстерү.

Жирлектәге юллар челтәрен үстерү максатыннан кайбер чаралар планлаштырыла.

1. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын карап тоту буенча чаралар.

Әлеге чараларны гамәлгә ашыру автомобиль юлларын норматив таләпләргә туры китереп карап тоту эшләрен башкарырга мөмкинлек бирәчәк.

2. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын ремонтлау буенча чаралар.

Чараларны гамәлгә ашыру жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары участокларының озынлыгын саклап калырга мөмкинлек бирәчәк, аларның эксплуатация торышы күрсәткечләре стандарт таләпләренә туры килә.

3. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын реконструкцияләү буенча чаралар. Чаралар авыл жирлегенең юл челтәрен үстерүгә юнәлдерелгән.

4. Жирле эһемияттэге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын төзү буенча чаралар. Чаралар авыл жирлегенен юл челтэрен үстөрүгә юнөлдөрөлгөн.

ВБҮЛЕК.транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестиция проектларын) финанслау күлэмнэрен һәм чыганақларын бәяләү.

Программаны финанслау жирле һәм төбөк бюджетлары һәм бюджеттан тыш акчалар хисабына гамәлгә ашырыла. Программаны финанслауның еллык күләме Нармонка авыл жирлеге бюджетының расланган финанс елына һәм өстәмә финанслау чыганақларын исәпкә алып билгеләнә.

Программа чарасын тормышка ашыру өчен кирәкле финанс чараларының гомуми күләме 6500,0 мең сум тәшкил итә. Программаны тормышка ашыру чыгымнары турында мәгълүмат 5.1 таблицасында - еллар буенча һәм 5.2 таблицасында - финанслау чыганақлары буенча.

5.1 нче таблица - чараларны финанслау күлэмнэрен бәяләү

N п/п	Чараның исеме	Финанслау күләме, мең сум.					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024 -2028
1	Жирле эһемияттэге гомуми файдаланудагы юлларны (шул исәптән тротуарларны) төзү (асфальтлау) һәм реконструкцияләү)	-	100	195	200	200	1000
2	Жирле эһемияттэге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын	150	150	150	150	150	750

	ремонтлау һәм карап тоту						
3	Яңа машина-урыннар булдыру	-	-	-	-	-	-
4	Тышкы электр яктырту линияләрен урнаштыру	-	100	100	100	100	2000
5	Күпер корылмалары төзелеше	-	-	-	-	-	-
6	Утырту пунктларын камилләштерү буенча чаралар	-	-	-	-	-	-

Таблица 5.2-чараларны финанслау чыганаklarын бәяләү

N п/п	Исеме	Финанслау күләме, мең сум..			
		Жирле бюджет	Региональ бюджет	ВБС	Барлығы
1	Инвестицияләрнең гомуми күләме. 2018-2023 еллар	145	850	850	1845
2	Инвестицияләрнең гомуми күләме. 2023-2028 еллар	150	1800	1800	3750
Барлығы		295	2650	2650	5595

VI БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасын үстерү вариантын гамәлгә ашыруга тәкъдим ителә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларның (инвестицион проектларның) нәтижәлелеген бәяләү

Программа чараларын тормышка ашыру нәтижелелеген комплекслы бәяләү ел саен аны гамәлгә ашыру вакыты дәвамында һәм гамәлгә ашыру тәмамланганнан соң гамәлгә ашырыла һәм ул муниципаль программа чараларының үтәләш дәрәжәсен бәяләүне, муниципаль программаны гамәлгә ашыруның нәтижелелеген бәяләүне үз эченә ала.

Бәяләү критерийлары булып тора:

- нәтижелелек;
- яхшы күрсәткечлелек;
- финанс үтәләше.

Проектны гамәлгә ашыру еллары буенча һәм 2028 елга кадәр Проект максатында чагылыш тапкан күрсәткечләр 6 Таблицада китерелде.

6 нчы таблица - Максатчан индикаторлар һәм проект күрсәткечләре

N п/п	Күрсәткеч	Үлчәү берәмлеге.	Төп әһәмияттәге.	Период, ел					
				2019	2020	2021	2022	2023	2024 - 2028
1	Асфальт-бетон өслекле жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы юлларның озынлыгы	км	10	12	13	14	15	16	24
2	Яңа жиһазландырылган машина-урыннар саны	шт.	0	0	0	0	0	0	0

3	Авыл жирлегенен норматив таләпләргә туры килә торган юл чөлтәре озынлығының өлеше	%	50	50	54	58	62	66	100
4	Авыл жирлеге территориясендә ЮТһ саны	шт.	47	47	45	43	41	39	25

VII БҮЛЕК.. Институцион үзгәрешләр, транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне хокукий һәм мәгълүмати тәмин итүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр:

Әлеге программаны тормышка ашыру кысаларында транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү һәм реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне тормышка ашырганда институциональ үзгәрешләр, идарә структуралары һәм үзара бәйләнешләр үткәрү күздә тотылмый. Программа өчен норматив-хокукий база формалаштырылган.